

**10- Мавзу: Давлат
бюджети. Солиқлар
(1 соат)**

Режа

1. Давлат бюджетининг моҳияти ва функциялари.
2. Давлат бюджети харажатлари.
3. Солиқларнинг турлари ва функциялари.
4. Давлат бюджетининг солиқларга кўра таркиби. Солиқ юки.
5. Ўзбекистон Республикасида солиқ сиёсати ва солиқ ислоҳотларининг асосий йўналишлари.

Марказлашган пул фондини ва давлатнинг бошқа фондларини мажбурий ташкил этадиган солиқ ва йиғимлар турларининг йиғиндисига **солиқлар тизими** деб аталади.

- Давлат ўз иқтисодий функцияларини бажаришда молиявий манба сифатида давлат бюджетига таянади.
- Давлат бюджети молиявий баланс сифатида икки қисмдан иборат бўлиб, бу қисмларни содда қилиб даромадлар ва харажатлар деб аташ мумкин.
- Давлат бюджети даромадлари солиқ ва солиқ бўлмаган тушумлар ҳисобига шакллансада, макроиқтисодий таҳлилда у солиқлар ҳисобигагина шаклланади деб қаралади.

- Солиқлар мажбурий тўловни ифода этувчи пул муносабатларини билдириб, бу муносабатлар солиқ тўловчилар (юридик ва жисмоний шахслар) билан солиқни ўз мулкига айлантирувчи давлат ўртасида юзага келади.
- Солиқлар мажбурий тўлов бўлиб фискал, қайта тақсимлаш, рағбатлантириш ва назорат функцияларини бажаради.

- Солиқларнинг ўзига хос белгилари мавжуд бўлади, уларга:
- мажбурийлик,
- хазинага тушишлик,
- катъийлик ва доимийлик,
- аник солиқ тўловчи учун эквивалентсизлик белгилари мавжуддир.

- Солиқлар қатъий белгиланган ва доимий ҳаракатда бўлади.
- Солиқлар иқтисодий категория бўлганлигидан тўловчилар ва бюджет ўртасида даромадлар таксимланаётганда томонларнинг иқтисодий манфаатини, албатта, эътиборга олиш зарур. Солиқ тўловчилар даромадини давлат истаганича ололмайди, солиқларни бюджетга олишнинг маълум чегараси мавжуд.

Ўзбекистон Республикасида солиқлар тизими таркиби

- **Умумдавлат солиқлари.**
- **Маҳаллий солиқлар ва йиғимлар**

Умумдавлат солиқлари.

- 1.Юридик шахслар даромадига (фойдасига) солиқ..
- 2.Жисмоний шахслар даромадига солиқ..
- 3.Қўшилган киймат солиғи.
- 4.Акциз солиғи.
- 5.Ер ости бойликларидан фойдаланиш солиғи.
- 6.Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ..
- 7.Савдо ва умумий овкатланиш ташкилотларидан ялпи даромад солиғи.
- 8.Божхона божи.
- 9..Давлат божи.
- 10.Кимматли қоғозларни руйхатдан ўтказиш йиғими.
- 11.Бошқа даромадлар.

Маҳаллий солиқлар ва йиғимлар

- 1. Мол-мулк солиғи.
- 2. Ер солиғи.
- 3. Ягона солиқ..
- 4. Инфратузилмани ривожлантириш солиғи.
- 5. Жисмоний шахсларнинг транспорт ёқилғиси учун истеъмол солиғи.
- 6. Жисмоний шахслар четдан товарлар олиб келганлиги учун ягона божхона тўлови.
- 7. Савдо ҳуқуқ йиғими, шу жумладан алоҳида товарларни турларини сотиш лицензия йиғими.
- 8. Ишбилармонлик билан шуғулланувчи ҳуқуқий ҳамда жисмоний шахсларни руйхатдан ўтказиш йиғими.
- 9. Бошқа тўловлар.

Солиқлар солиққа тортиш объектига караб тўрт гуруҳга булинади:

- оборотдан олинадиган солиқлар;
 - даромаддан олинадиган солиқлар;
 - мол-мулк кийматидан олинадиган солиқлар;
 - ер майдонига караб олинадиган солиқлар..
-
- Иқтисодий моҳиятига караб солиқлар эгри ва тўғри солиқларга ёки бевосита ва билвоста булинади.

Эгри солиқлар таркибига ҚҚС, акциз солиғи, божхона божи, ер ости бойликларидан фойдаланиш солиқлари киради.

Тўғри солиқларни бевосита солиқ тўловчиларнинг ўзи тулайди, яъни солиқни ҳуқуқий тўловчиси ҳам, ҳақиқий тўловчиси ҳам битта шахс бўлади